

„Érintéstől a klikkelésig” – Internethasználat 0–8 éves korban

Zero to Eight – Young children and their internet use

Donell Holloway, Lelia Green, Sonia Livingstone, EU Kids Online network
The London School of Economics and Political Science, London, 2013.

36 oldal, ISSN 2045-256X

http://eprints.lse.ac.uk/52630/1/Zero_to_eight.pdf

Janek Noémi

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Tanító- és Óvóképző Kar, Neveléstudományi Tanszék,
PhD-hallgató

Az EU Kids Online tanulmánya a 0–8 év közötti gyerekek internethasználatára vonatkozóan nyújt ismereteket. Ennek jelentősége azért is kiemelt, hiszen ez a probléma még e korosztály szemszögéből kevésbé került a kutatások középpontjába, pedig korunk gyermekei egyre korábbi életkorban kezdik meg digitális létüket. Főbb csomópontjaiban taglalják a gyerekek internetelésének lehetőségeit, az online térben eltöltött főbb tevékenységeiket, ezek előnyeit és hátrányait, valamint az őket körülvevő személyek szerepéről is említést tesznek. A bemutatott eredmények főképpen európai országok adatain alapszanak, de néhol beemelnek Európán kívüli vizsgálatokat is. A különböző országok eredményeinek összehasonlítása mellett, lehetőség nyílik időbeli és életkorbeli összevetésekre is, hiszen korábbi adatokat is felsorakoztatnak az elkészült tanulmányban.

Kulcsszavak: IKT, internethasználat, kora gyermekkor, online, EU Kids

Az *EU Kids Online* vállalkozott arra a kihívásokkal teli, ám sürgető feladatra, hogy feltérképezze a 0–8 év közötti gyermekek internethasználatát. Az *EU Kids Online* olyan nemzetközi kutatási együttműködés, melyet az *Európai Bizottság Biztonságos Internet Programja* támogat. Nem az első olyan vizsgálatuk ez, mely a gyerekek internetezését helyezte a fókuszba, hiszen korábban a 9 és 16 év közötti fiatalok internetezési szokásait, ezek előnyeit és kockázati tényezőit tárták fel (e tanulmány honlapjukon magyarul is elérhető). Vizsgálataik során arra a következtetésre jutottak, hogy kritikus fontosságúvá vált mára az iskoláskor előtti időszak (0–8 év) vizsgálata, internethasználatuk feltárása is, hiszen a gyerekek egyre korábbi életkorban találkoznak internetelésre alkalmas eszközzel. Ebben több, korábbi kutatási eredményre is támaszkodni kívántak. Az általuk vizsgált korosztály internethasználatára vonatkozóan kevés adat található, ezért gondoltam, hogy összegezése és bemutatása érdekes lehet mindazok számára, akik közvetlenül találkoznak ilyen korú gyerekekkel.

A tanulmány megállapítása szerint elmondható, hogy az elmúlt években erősen növekvő tendenciát mutat az internethasználat egyre korábbi életkorra tolódása. Ehhez képest csekély ismeretekkel rendelkeznek az ilyen korai használatról, hasznosságáról, valamint veszélyeiről. Ez főképpen a vizsgálati metódusok nehézségéből adódik, hiszen ebben a korai életkorban a gyerekek még nem tudnak sem írni, sem olvasni, így vizsgálatuk más módszertani felkészültséget igényel, az életkori sajátosságok ismerete miatt. Ezen túlmenően a kvalitatív kutatás időigényessége is nehezkesebbé teszi, hogy e korosztály hangját hallathassa.

Megállapításaik szerint a kilenc év alatti gyerekek is aktív részesei az online tevékenységeknek, így *játékoknak, videómegosztó oldalaknak és közösségi oldalaknak* is. Ez főképpen az *okostelefonok* és a *táblagépek* elterjedésének köszönhető, ami egyszerűbb használatuk révén könnyű csatlakozást biztosít a világhálóhoz az egészen fiatal gyerekek számára is.

Ezek fényében kikerülhetetlenné válik az iskoláskor előtti internethasználat vizsgálata, tekintve az előnyeit, hátrányait, hiszen a gyerektől csak egy „érintésre” vannak a számára nem veszélytelen és életkorának nem megfelelő tartalmak. Az is egyértelmű, hogy a gyerekek esetében nem elhanyagolható a szülői magatartás sem, hiszen a gyermekük minél korábbi *digitális lábnyomának* sokszor ők az életre hívói. A tanulmány ezek feltárására és összefüggéseinek vizsgálatára vállalkozott, ami egészen újszerű perspektívából tekint rá erre a problémára.

A tanulmányban hat fő fejezetre osztották az eredményeket, amelyek az Európai Unió több országából származnak, így többek között az *Egyesült Királyság, Németország, Belgium, Svédország, Hollandia, Ausztria és Norvégia* adatai. Néhol EU-n kívüli adatokat is bevontak az érzékletesebb szemléltetés végett, például *Dél-Korea, Egyesült Államok, Ausztrália*.

Több helyen korábbi eredményeket is közzétettek, ha a témában voltak, ezzel is rávilágítva a növekvő tendencia mértékére.

Fő vonalakban arra vonatkozóan informálódtak, hogy ebben a korosztályban (0–8) hányan használják az internetet, mit csinálnak ott, mik lehetnek a lehetséges előnyei és hátrányai ezeknek a tevékenységeknek, valamint hogy milyen a gyerek közvetlen közelében élők szerepe.

A kutatás *első fejezete* a kilenc éven aluli, internetet aktívan használó gyerekek százalékszámát adta meg, 3–4 éves, 5–7 éves és 8–9 éves életkori bontásban, a már említett EU tagországokban és EU-n kívüliekben egyaránt.

Egészen megdöbbentő adat, hogy a *holland* 1 éven aluli gyerekek 5%-a már jár online. Magas számú a *svéd, belga, holland* gyerekek (3–4 éves kor) aktív internethasználata is, 70–80%. Az *osztrákok* 3–6 éveseknek majdnem fele, *norvégok* 0–6 éveseknek pedig 58%-a, míg az *Egyesült Királyság* 5–7 éves gyerekeinek 87%-a internetezik. A legalacsonyabb számban a *német* gyerekek interneteznek, a 6–7 évesek csupán 21%-a, a 8–9 évesek 48%-a. Itt említésre került még *Dél-Korea*, ahol a 3–9 éves gyerekek 93%-a internetezik, átlagban heti 8–9 órát. Az *Egyesült Államokban* az ötévesek 50%-a míg a 8 évesek 70%-a használó, az *ausztrál* 5–8 évesek 79%-a.

Ezen adatok hiánytalan leírása elengedhetetlen ahhoz, hogy érzékelhetővé váljon a probléma aktualitása, valamint további kutatások fókuszává válásának fontossága.

Az is kiderül, hogy a korosztály által leginkább használt eszközök egyértelműen az *okostelefonok* és a *táblagépek*. Az érintőkijelzős eszközökkel a gyerekek egy része 3 éves koruk előtt már találkozik és használja is.

A *következő fejezetrész* a „mit” kérdésre keresi a választ, tehát mi az a tevékenység, amit ez a korosztály végez az interneten. A 3–4 évesek, illetve ez alattiak leginkább *videókat* néznek. Az Egyesült Királyságban az öt éven aluli gyerekek második kedvenc oldala a *YouTube*. Ezen túlmenően *online játékokat* szeretnek játszani, kicsit idősebben (6–9 évesek) pedig részeseivé válnak a *közösségi oldalaknak*, főképpen a *Facebooknak*. Itt az eredményeket tekintve a *spanyol* gyerekek 61%-a, az *Egyesült Királyság* gyerekeinek 56%-a már tag a *Facebookon* 6–9 éves korában, holott annak elméleti regisztrációs korhatára a 13. életév.

Az internethasználatot tekintve kikerülhetetlen az *előnyök és hátrányok*, „pro és kontra” felvázolása. A *harmadik fejezet* erre tesz kísérletet, amely egyben a legterjedelmesebb része is a tanulmánynak.

Előnyök között megjelenik a *digitális műveltség* elsajátításának segítése használat közben, ezen túlmenően a *tanulmányi előmenetelre* is támogatóan hat, valamint *interakciókat* tesz lehetővé. A számítógép használatának képessége és az internet eredményes és felelősségteljes használata segíti az *interperszonális kapcsolatokat*, fejleszti a *kreativitást*, önkifejezést és a *személyiség kialakításában* is közrejátszik. Ezeken túlmenően megerősíti a *valahova tartozás érzését*, *digitális szociális képességeit* és a felhasználó „*digitális állampolgárságát*”.

Korábbi kutatási eredményre hivatkozva az is leírásra került, hogy a gyakori internethasználat korrelál a pozitív tanulmányi előmenetellel. Ezen túlmenően a *matematikai és olvasási készségeket* is segíti a géphasználat. Ausztrál vizsgálatban pedig arra mutattak rá, hogy a *szókincsüket* nagyobb mértékben bővíti az internet. Egy kivételt említettek meg a gép használatát tekintve, mégpedig a játékkonzolt, mely a nyelvi készségekre negatívan hat. Ezeket az eredményeket tekintve fontosnak vélik, hogy a *kora gyermekkor szakemberei* megértsék a digitális technológiák fontosságát és valamilyen formában integrálják azt gyakorlatukba.

A pozitívumok mellett a lehetséges *rizikófaktorok* említése is elengedhetetlen. Annál is inkább, hiszen az eredmények tanúsága szerint már kora gyerekkorban sem ismeretlen az internetezés közben elszenvedett rossz tapasztalat. Például a svéd 3–7 éves gyerekekkel rendelkező szülők 13%-a számolt be arról, hogy gyermekét érte negatív hatás az interneten.

A 8–11 évesek szüleinek 20%-a számolt be hasonló tapasztalatról. Az ilyen életkorú gyerekek még inkább ki vannak téve a veszélyeknek, hisz sebezhetőbbek még, mint a már idősebbek. Az 5–8 évesek ugyan felismerik a *szexuális kontextust*, *erőszakot*, *vulgáris beszédet*, de gyermeki naivitásuk megmutatkozik, ha valóságosnak tűnő helyzetet prezentálnak nekik az interneten. Ebből következik, hogy hiába tudnak az internet kockázatairól, nem minden esetben eredményez biztonságos magatartást a valóságban is.

A *közösségi oldalak* veszélyeit tekintve, azokat a gyerekeket emelték ki, mint nagyobb kockázati csoportot, akik a szülei tudta nélkül hoztak létre maguknak profilt. Fő potenciális rizikófaktorok itt a bántalmazás (cyberbullying) és a *túlzott kitárulkozás*.

A *videónézés* az egyik legkorábbi tevékenység, amelyet a gyerek végez az interneten, ami szintén magában hordoz számtalan problémát. Ez leginkább olyan tartalom elérésben nyilvánul meg, mely életkorukat tekintve nem megfelelő számukra (*pornográfia*, *erőszak*, *iskolai bántalmazás*, *kegyetlenkedés az állatokkal*, *valós autóbalesetek*). Megemlítették a veszélyforrások között még a *mobiltelefonos alkalmazások*, melyek olykor a felhasználó adatait a tudtuk nélkül halássza el, ami szintén veszélyezteti a privát szférát.

Mind a pozitív, mind a negatív faktorok számbavétele fontos, a gyerekek biztonságos internethasználatának segítéséhez. Mindenképpen limitálni kell a használatukat, de teljesen megfosztani őket a lehetséges előnyei miatt nem ajánlatos.

Az is leírásra került, hogy sokszor az *IKT-eszközök* kerülnek górcső alá, amikor a gyerekek hagyományos játéktevékenységének hanyatlásáról esik szó, teljesen figyelmen kívül hagyva a szociális és gazdasági változásokat, melyek végbementek az elmúlt évtizedekben. Nem elhanyagolható tényyszerűség, hogy a szülők feszítettebb munkatevékenységei miatt csökkent a közös kültéri játékidő, valamint a gyerekek szabad játéktere is megnyirbálásra került.

A tanulmány *utolsó* része a gyereket körülvevő személyek szerepét vizsgálja. Kiemelésre kerültek a svéd 25–45 év közötti szülők, akik maguk is tapasztalt internetezőnek számítanak. Vizsgálat szerint ők nagyobb számban teszik elérhetővé az eszközök

repertoárját gyerekeik számára. A tehetősebb szülőkre pedig még inkább jellemző ez a tendencia. Az EU-n belül különböző mintázatokat mutat a családi gyakorlat ezen a téren. A dán szülők aktívan bevonódnak a 2–12 éves korú gyerekek internethasználatába, figyelemmel kísérve őket. Ezzel szemben az észteknél az látható, hogy vagy egy idősebb testvérre ruházzák át a feladatot vagy erősebb korlátozást kényszerítenek ki. Az *idősebb testvér* személye semmiképpen sem elhanyagolható tényező, hiszen internethasználata potenciális behatást jelenthet a fiatalabb gyerek számára. Valószínűsíthető, hogy a kisebb testvér hamarabb kezdi el ugyanazon eszközt használni, amit az idősebb, akitől ehhez még támogatást is kap.

A *szülők szerepe* abból a szempontból is jelentős, hogy gyakran ők azok, akik a gyerekük *digitális lábnyomát* létrehozzák. Ezt tehetik *képek, videók megosztásával és blogbejegyzésekkel* a gyerekeikről. Ebben a kérdésben vizsgált *tíz ország* adataiból elmondható, hogy átlagosan az *anyak* 23%-a osztja meg az ultrahang során készült képet magzatáról, 33% az újszülöttéről, míg 81%-uk két éven aluli gyermekéről. A szülőknek fontos, hogy tisztában legyenek azzal, hogy gyerekük egész életét végig fogják kísérni ezek a megosztott tartalmak. Az sem mellékes gondolat, hogy mindez a kisgyerekek beleegyezése nélkül történik, aki nem biztos, hogy első lépéseinek „lábnyomát” az interneten szeretné hagyni.

A tanulmány készítői arra a feladatra vállalkoztak, hogy a 0–8 év közötti gyerekek internethasználatát derítik fel.

A szerzők valós adatokkal igyekeztek alátámasztani következtetéseiket. A tanulmány mindenképpen hasznos olvasmány mindazok számára, akik közvetlenül ezzel a korosztállyal érintkeznek, legyen szó szülőről vagy pedagógusról, hiszen fontos megismerni a gyerekek e világát, tevékenységeit. Ez azért is lényeges, mert a bizalmuk csak aktív odafigyeléssel érhető el, ami elengedhetetlen a biztonságos digitális életük segítéséhez.

Szükséges ismerni mind az előnyeit és hátrányait az internethasználatnak ahhoz, hogy a felnőttek felelősségteljesen tudják vezetni a fiatal életkorúakat, digitális lábnyomaikat leginkább az úton rajta tartva, biztonságban.

A téma iránt érdekelődők számára érdekes lehet az a tanulmány is, mely szintén az EU Kids Online kutatása. Ennek célja a preventív megoldások keresése volt arra vonatkozóan, hogy a fiatalok hogyan küszöbölhetik ki az online rizikófaktorokat. Ebben kilenc országban végzett kvalitatív kutatás eredményeit közölték, mely szintén a honlapjukon elérhető.